

Петро Салій

УДК 908(477.51)“1948”

**[ПОЛЬОВІ ЕКСПЕДИЦІЙНІ ЗАПИСИ 1948 РОКУ
З ЧЕРНІГІВЩИНИ]**

26–30/V 1948 р. Новгород-Сіверськ. р.

Новгород-Сіверський рн., це один з давніх риболовних р-нів по р. Десні, в Чернігівській області.

Населення, яке живе близько р. Десни і її притоків та озер і «калюг», майже все займалосі і займається риболовством, як промислом, допоміжним заняттям та розвагою, поруч з іншими заняттями — землеробством і інш.

На сьогодні в р-ні від Пирогівки до Н. Сіверська, по р. Десні на протязі 32 км, та озерах і «калюгах» водиться така риба: щука, язь, лящ, белізна, плотка, лин, карась, сом, окунь, меньок; судак і марена (в якої ротик піднизом) які вже рідко попадаються; подступ (подібний до язя з підвисними губами), бобир, ерш, піскар, сібіль.

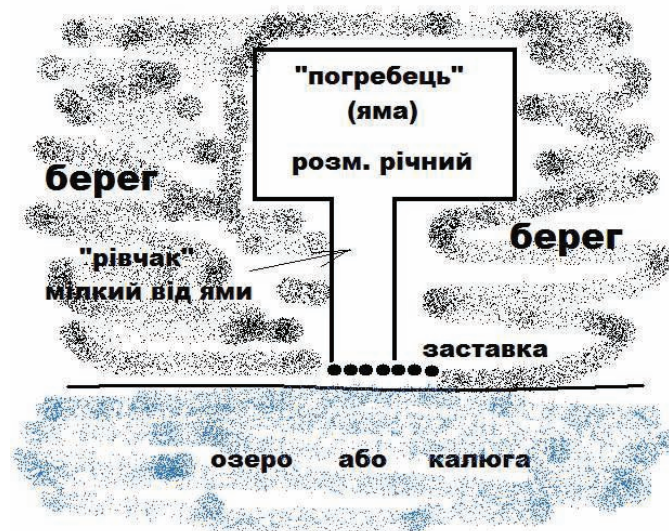
Для ловіння риби вживаються такі знаряддя й прилади:

Невод різного розміру. Сеті двох видів: 1) Плавуха і 2) Грузная. Як перша так і друга є порижевими (потрійними) і різняться лише тим, що в першій менше грузків від 2 до 4 кг. всієї ваги, а також тим, що вона пускається з лодки вплав за водою, а друга має більше грузків до 30 кг. і погружається теж з лодки на дно річки.

Першою ловить два чоловіки, а другою один. Розмір обох сіток буває різний.

Жаки сіткові — однокрилі і двокрилі, різного розміру на 2—5 обручів, з одним і двома устенками.

Вудочка загальновідома. Блесня. Дорожка. Звон. Колодочка (козуля). Топтуха (кімля, риделя). Подсака. Подсвет (ости) забороняються.

Мал. 1. «Погребень»

Закоти (кітці) і подібний до них Погребень. Різниця між ними лиш та що першими ловлять літом, а другим тільки зимою під великі морози.

Перемети вживаються дуже рідко і то невеликих розмірів, не більше як на 25 гачків з наживою як вудочки і пускаються тепер з лодочки, а раніш були великих розмірів без наживи, якими перетинались впоперек вся річка, від берега до берега.

Куцобка — палиця яка нагадує чакуху, нею бють рибу під тонким прозорим льодом.

Вудочники вживають кормушки-банки з консервів в яких пробивають дірочки. В ці кормушки накладають конопляної макухи змішаної з піском і на шворці пускають у воду на дно, а коло неї рибалка закидає вудочку наживлену вареним горохом.

Для ловіння риби сіткою вживають невелику дощину, плоскодонну лодочку, яку правлять звичайним легесеньким веслом (лопаткуватої форми). Витягують сітку з води на стябло — дерев'яні ночовки без поперечних бочків, які кладуться поперек лодки над колінами рибалки по яких збігає вода з сітки у річку.

Для заgonу риби в грузну сітку, якою ловить один чоловік, вживають хропач — звичайний дерев'яний довгий шост на товщому кінці якого прикріплена жестиана, або дерев'яна конусоподібна труба (розм. до 25 см дов. і до 15 см. в діаметрі).

Мал. 2. «Хропач» (розмір різний)

27/V-1948 р.

В м. Новгород-Сіверський мається спеціальний риболовний колгосп ім. «Першого Травня» організований 1931 року. На сьогодні к-п об'єднує 15 рибальських дворів і крім того до нього входять тимчасові рибалки «сезонники». Організаційна структура рибальського колгоспу, як і структура с/г. колгоспу. К-п Першого Травня має у своєму володінні закріплені за ним, згідно статуту, рибальські вгіддя по річці Десні на території Новгород-Сіверського р-ну. Крім цього, к-п має допоміжне с/г. яке складається з 50 га рільної землі, яка теж закріплена за ним згідно статуту с/г. артілі. Це допоміжне с/г. ведеться за загальним державним статутом с/г. артілі. В цьому господарстві працюють члени рибальської артілі, але переважно їх сім'ї.

На територіях с/г. артілів водоймища (річка) виключається з їх володіння, не входить до державного оподаткування, в їх загальну земельну площу, а повністю закріплена за рибальським колгоспом.

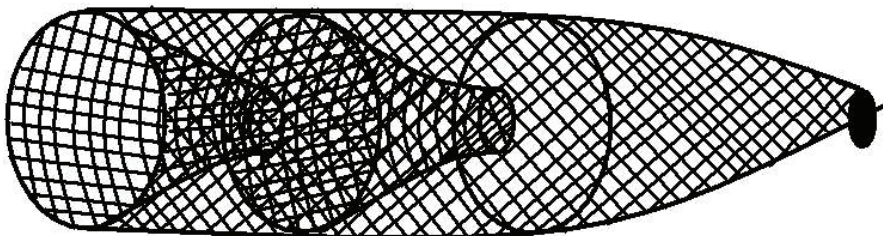
На водоймищах, що закріплені за рибальським колгоспом не дозволяється ловити рибу окремим громадянам не членам даного колгоспу, а також і членам інш. к-пу. За порушення цього в «браконерів» відбираються рибальські снасті, піймана ними риба та накладається штраф.

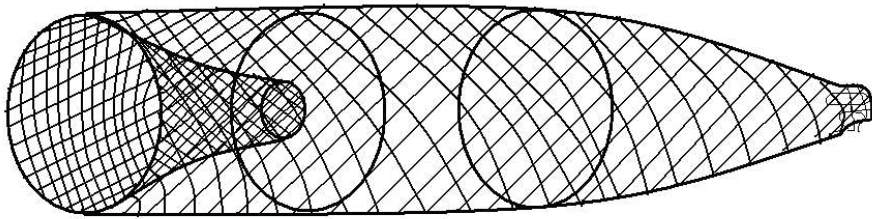
Члени с/г. артілі мають право користуватись рибальськими вгіддями лиш в невеликих водоймищах: ставках, сагах і зарічках, що не виключені з оподаткування с/г. артілі членами якої вони перебувають.

Рибалки, не члени рибальського колгоспу, не залежно від виду їх знарядь, складають умову з рибальським колгоспом на певний термін. Рибальський колгосп дає їм певний план здавання риби даному к-пу і дозволяє їм ловити рибу у водах закріплених за ним.

Рибальський колгосп, як і с/г. артіль оподатковується державним податком і натуральною поставкою риби. З всього влову 80 % колгосп здає «Рибпрому» по державних цінах — 2 крб за кг. першого і другого сорту та 80 кп кг. третього сорту. Решта 20 % вловленої риби ділиться поміж учасниками лову, членами рибальської артілі.

«Рибпром» отоварює рибальський колгосп за здану ним рибу, снастями та рибальськими приладами.

Мал. 3. «Жак двохустишковий»
(розмір різний)

Мал. 4. «Жак одноустенковий»
(розмір різний)

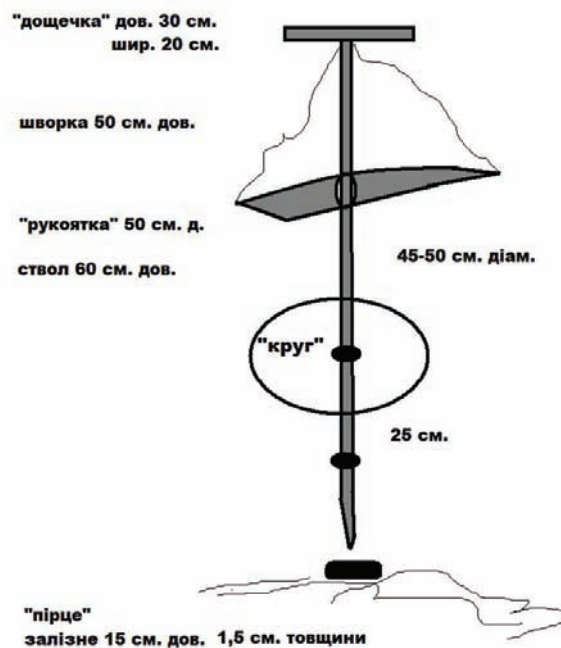
Рибальська артіль «Перше травня» переважно вживає таких знарядь лову:

- 1) Невід якими ловить 8–9 чоловік. Невід тягнуть руками без будьяких приспособлень. Неводом ловлять літом і зимою.
- 2) Сітка плавуха якою ловить 2 чол.
- 3) Сітка грузна якою ловить 1 чоловік лише влітку.
- 4) Жаки однокрилі і двохкрилі, як одноустенкові так і двохустенкові. Ловлять переважно весною коли риба виходить з калюг у річку.

Останні, раніш згадані знаряддя лову вживаються лише рибалками любителями «сезонниками» та почасти членами т-ва «УДООР»

Всі рибальські знаряддя й прилади у Нов. Сіверському р-ні, як в колгоспі «Перше Травня» так і «сезонників» є переважно своєї ручної роботи, за винятком сіткового полотна для порижевих сіток, яке постачає частково «Рибпром».

Все оснащення як сітки так і неводи робиться самими рибалками. Неводна обора — верхній канат на який набираються чмаки (поплавки) з осокорової кори, а на нижню обору нанизуються залізи, або ізвістнякові глазки. В останніх провірчуються дірки за допомогою стародавнього дерев'яного коворота, що складається з дерев'яного круга 6–7 вер. в діаметрі в який продіто дерев'яний ствол дов. 50–60 см і в кінці його під кругом прикріплене

Мал. 5. «Коворота» для свердління дірок у камінцях для «глазків»

чотириохгранне загострене залізне перишко товщ. 1,5 см. і 15 см. Зверху круга на ствол одівається дерев'яна рукоятка дов. 50 см. на краях якої прив'язані шварки конусом до верхнього краю ствола. Покрутивши рукою колесо від чого і шварки намотуються на ствол; і тоді натискають грудьми на ствол беруть руками за рукоятку і натискають її вниз то піднімають у верх від чого круг крутиться в один, а потім у другий бік разом з стволом і перишком в ньому.

Для сітки на верхню обору набирається береста — поплавки зроблені з березової кори змотаної в катушку. Нижня обора також як і в неводі.

(За твердженням рибалки[])

28/V.48 р.

До революції 1917 р. Всі малі водоймища озера, саги, канали, калюги і ставки належали поміщикам і частково земельним громадам. Ці водоймища орендували рибалки.

На річці Десні було вільно користись всім рибалкам без всяких обмежень і безплатно.

Рибальські знаряддя і прилади були такі ж самі як і тепер. Знаряддя були власністю окремих рибалок. Для лову неводом його власник набирив «артіль» рибалок і він же керував ловом за що одержував дві пайки прибутку. Інколи власник невода, а в переважних випадках (жінка-вдова) наймали «ланкового» який спеціально управляв неводом і керував артілю.

Рибалки цієї «артілі» харчувались за свій рахунок, а невід і всі снасті справляв за свій рахунок його власник.

До революції 1917 р. у Н. Сіверську поряд з іншими цехами, був цех рибалок, який мав своє знам'я. Як церковна хоругва з малюнком св. Кузьми і Дем'яна. Але, воно відрізняється від хоругви лише тим, що його полотнище прикріплялось не так як у хоругві вздовж по древку, а в поперек полотнища, як полковий прапор. Рибальський цех обирав свого цехмейстра, який керував цехом. Св. Кузьма і Дем'ян вважались покровителями риболовства й мисливства і цей празник святкували рибалки разом з мисливцями з великим торжеством і пирушками.

Новгород-Сіверські рибалки виїжджаючи на лов завжди співали свою любиму пісню «Надежда». Слів і мотиву цієї пісні вже ніхто з рибалок тер непригадає.

В Н.-Сіверському р-ні у сс. Мамикіно[...], Кузлаївці та Діхтярівці вирощують мальків риби коропа.

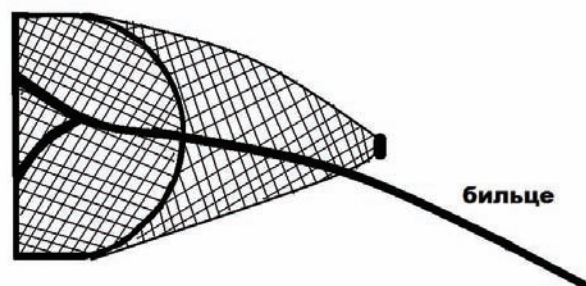
(За твер. рибалки [])

Полювання на звірів і птахів у Н. Сіверському р-ні від с. Пироговни до м. Н. Сіверського не зустрічалось. В усьому р-ні, за словами старожильців м. Н. Сіверський, на звірів і птахів полюють рідко і то лише з звичайною дробовою рушницею. Ніяких ловушок не вживають.

На сьогодні в р-ні появилось багато вовків. В кінці травня м-ця ц. р. в м. Н. Сіверський, по Селянській вул. № 10 у гр. Дудара Івана вовк задавив дворову цепову собаку.

29/V-1948 р.

В м. Н. Сіверському біля р. Десни, проти монастиря в «калюзі» спостерігав лов риби «Топтухою».

Мал. 6. «Топтуха» (шир. 1,75 см, вис. 1 м, дов. матні 1 м)

Ловить один чоловік бродячи одягнений у звичайний старий одяг. За бильця посуває погрузену у воду «топтуху» вперед однією рукою, а в другій тримає «бовт» яким бовтає спереди топтух напівколом, а потім за бильця піднімає топтуху з води і вибирає рибу яку кидає в торбу що висить в нього на шиї.

По дорозі від монастиря до Н. Сіверської пристані мене підвезла колгоспниця с. Пирогівка що їхала одним волом запряженим у звичайний однокінний віз з оглоблями, кінським хомутом, сіделком, обротєю і віжками.

Таку саму запряжку корови я бачив 26/V-48 р. якою їхав Н. громадянин по м. Н. Сіверському.

30/V-48 р.

Виїхав пароплавом з Н. Сіверського до м. Чернігова.

31/V – 15/VI-48 р. Чернігів

В Чернігівському обл. Управлінні по справам Мисливського Господарства ознайомився з станом мисливства по області.

За розповіддю стар. інспектора обл. Упр. по справам Мисливського Господ. в районах Чернігівської обл. ліси, луки й поля дуже багаті на звірів і птахів, але з поміжних можна виділити таких звірів: заєць біляк (в лісах) і заєць русник (в степах), лисиця бура, вовк дуже розповсюджений таких р-нах: Михайло-Коцюбинський, Добрянський, Любецький, Оленівський, Березівський, Тупичівський, Городнянський, Щорсівський, Корюківський, Семенівський, Носівський. Борсук, видра на берегах Дніпра, Десни, Сейма.

Крім цього в районах області водяться дуже рідкісні на Україні такі звірі:

Яноти — в Остерському районі.

Бобрі — в Любецькому р-ні, в с. с. Губичі, Ненадичі на берегах «Старик» (русло старого Дніпра) де їх нараховується до 60 пар.

Куниці лісні й гірські. Кози, дикі свині.

Олені — в Добрянському р-ні де недавно замітила 2-х лісна охорона.

З птахів слід відмітити такі: гуси, качки, цаплі, дупелі, бекаси, коростель (деркач), куропатки білі й сірі, чибіси (чайки), кулики, перепел, а також, рідкісні на Україні:

Глухарі — Щорсівський рн. (останнім часом зникли).

Тетерева — Андріївський рн.

Турухтани — в Добрянському р-ні на островках р. Замглай.

Дрофи — в Андріївському р-ні.

Рябчики — в лісних місцевостях.

Полювання як на звірів так і птахів провадиться за державними правилами. Полювання на янотів, бобрів, оленів та рябчиків, турухтанів зовсім заборонено. На інших звірів і птахів дозволяється полювання лише з рушницею (дробовкою), а всі види самоловних знарядь забороняється вживати, крім на вовка і лисицю. Але населення тай коли вживає різноманітних самоловних приладів для лову звірів і птахів, не виконуючи державних правел полювання.

Полювати дозволяється всім громадянам, які мають мисливські квитки, що їх видає «УДДООР». Ці мисливці мають право полювати в любых місцях і вгіддях не обмежуючись певною триторією, за винятком спеціальних заповідників.

В цілому полювання в Чернігівській області немає промислового значення, а є любительським і має цілком спортивний характер, а тому в області немає спеціальних мисливських артілів. Мисливці-любители об'єднуються в добровільне т-во мисливців і рибалок «УДООР».

До революції 1917 року більшість мисливських вгідь (ліси, луки, озера і поля) були у власності поміщиків, монастирів та держави і частково сільських громад та окремих селян. На поміщицьких і монастирських землях населенню зовсім заборонялось полювати. На землях державних і громадських населення брало дозвіл на полювання рушницею (дробовкою) в поліції за що платилось по 3 крб на рік, а на інші знаряддя й прилади полювання — в лісній охороні.

Полювання велось хижацьким способом. Застосовувалось різні ловушки, отруєння, облави т. ін., найбільш це застосовували на своїх землях самі поміщики та їх лісничі. Вони часто влаштували облави різних видів «Підковою», «котлом» на всіх звірів не дотримуючись певних сезонів, літом і зимою.

Котлову облаву організовували так: поміщик наказував сільському старості (близького села від його лісу) вислати не менше 50–70 чоловік людей (чоловіків, жінок і підлітків) в ліс для загону звіря. Сам поміщик з своїми (гостями) приятелями 15–20 чоловік з рушницями виїжджають до призначеного місця для облави. Озброєні поміщики стають через 3–5 чол. не озброєних гонщиків (селян) і таким ланцюгом оточують колом до 2 ½ або 3-х км. лісу і поступово звужують коло, а в цей час гонщики постукують тупорами або палицями по стволах дерев. Оточені звірі лякаються, хочуть вирватись з цього «котла», але тут же їх забивають з рушниць.

Облава «підковою» організовувалась за таким же принципом, як і «котлова», але відрізнялась лише тим, що «загонщики» оточували підковоподібною формою певну ділянку лісу чи поля, а на відкритій частині її («підкови») ставали поміщики з рушницями. Загонщики з криком і гамом ішли вперед, лякали звірів які намагались проскочити через «ворота підкови», де не чути ніякого галасу, але тут вони натрапляли на мисливців які і забивали з рушниць.

Як перший так і другий вид такої облави був дуже шкідливий для звірів і небезпечний для «гонщиків». В «котел» чи «підкову» потрапляли різні звірі, які перебували в даний час на території облави, з відкіль рідко який вискочить живим. При звуженні кола загонщики теж можуть бути поранені, або й убиті поміщиком з рушниці. Деякі поміщики при «котловій» облаві розтановлювали загонщиків і стрільців так як і при «підківній».

Такі облави застосовувались поміщиками коли не тільки в лісах, а й літом в полі не лише на своїх, а й селянських володіннях, коли перебуваючі звірі (вовки) в полі загрожували панським стадам худоби. Захисні такі облави, поміщики організовували виключно з самих мисливців і загонщиків по наказу сільського старости. Від облав у полі селяни терпіли великі збитки, бо ті поля що попали в облаву майже зовсім спустошувались.

Спосіб полювання облавою застосовують і тепер лише на хижаків (вовка і кабана), але зовсім за іншим принципом і планом.

2/VI-1948 р.

Відвідав Чернігівську обл. спілку Мисливців і Рибалок «УДО[О]Р».

За словами відповідального секретаря правління цієї спілки тов. Козлова Петра Йосиповича (60 років; любитель мисливств) в м. Чернігові «УДООР» організовано 1946 року. Це добровільна спілка в яку об'єднуються мисливці й рибалки, які займаються мисливством і рибальством не як промислом, а як розвагою — спортом. На сьогодні Обл. спілка має до 500 членів (мисливців і рибалок). В районах області маються також районні організації на чолі з уповноваженим «УДООР». Члени спілки заплативши належні членські внески одержують право на полювання чи рибальство в усіх місцевостях Радянського Союзу, за винятком запертних зон і заповідників, всіма видами зброї і приладів, що їм дозволено за статутом «УДООР», а саме: мисливці — дробовою рушницею всіх систем, що зареєстрована за даним членом спілки у відповідних державних органах. Рибалки лише гачковими снастями: вудочкою, блесною, дорожкою, козулею та невеликими переметами не

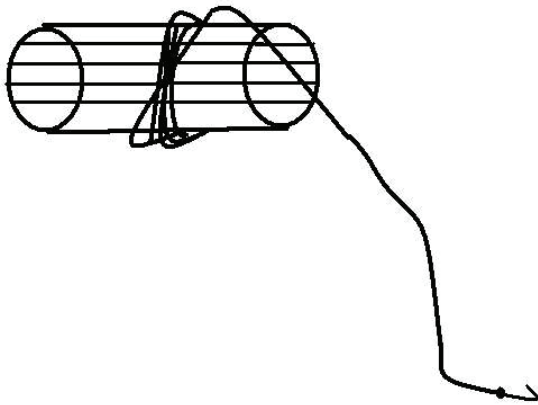
більше 25 гачків. Всі види сіткових снастів їм вживати не дозволяється, але в деяких районах, де рибальство немає промислового значення і немає там рибальських колгоспів, або їх ланок, членам спілки дозволяється вживати всіх, незаборонених в рибальстві, видів снастів. Члени спілки мисливці зобов'язані здавати всю здобуту ними пушнину до своєї спілки, а м'ясну продукцію, так як і рибалки використовують сами. В тих р-нах де рибалки-члени «УДООР» користуються всіма видами рибальських снастів, ці рибалки здають свою продукцію до спілки за наданим їм планом. Члени спілки, як мисливці так і рибалки, постачаються всіма необхідними мисливськими й рибальськими знаряддями і приладами, через свою спілку.

Недалеко від м. Чернігова за обл. спілкою «УДООР» закріплено «Магістратське озеро» спеціально для риболовецького спорту, як членів так і не членів «УДООР» де лов риби провадиться виключно гачковими снастями. Тут рибалки-спортсмени випробовують свої снасті та вміння риболовства і перевіряють нові винаходи й удосконалену гачкових снастів, наприклад «Дисковий чмак» та «спінінг» що недавно з'явилися в числі риболовських гачкових снастів на Україні.

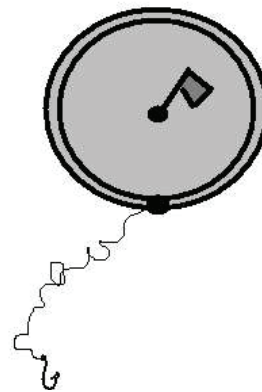
«Спінінг» — це удосконалена сама звичайна, загальновідома, закидна, вудочка, шнур (леска) якої механічно намотується на спеціальну ручку.

«Дисковий чмак» це удосконалений звичайний «чмак» де бувший ситняковий поплавок (30 см. довж.) до якого прикріплюється, на шнуру (лесці) що намотується на його, спеціальний якірний двох, або трьох зубий гачок з «живцем» (маленькою живою рибкою), замінено круглим дерев'яним колесом «диском» до 20—25 см. в діам. і до 10 см. тов. пофарбований внизу білою, а зверху червоною фарбою і в центрі його прикріплений маленький червоний прапирець. Шнур (леска) намотується навколо цього диска і легенько прикріплюється збоку в спеціальній зарубці.

Незмотаного шнура з гачками до 1 ½ м. лишають і так пускають його на воду. Коли риба вчепиться за гачок, вона висмикує шнур з зарубки і він розмотується з диска, диск перевертається на бік, прапір лягає на воду і це показує що риба вже вчепилась. Рибалка їде лодочкою, ловить диск і за шнур витягає пійману рибу в човен.

Мал. 7. «Чмак»

Мал. 8. «Дисковий чмак»

Від початку масової колективізації до початку Вітчизняної війни любителі-мисливці і рибалки об'єднувались в т-во «Фізкультура і Спорт» де існувала секція мисливців і рибалок. А з 1925 р. по _____ [не зазначено. — С. С.] існувала спеціальна спілка мисливців і рибалок «ВУСОР».

В час тимчасової німецької окупації ніяких мисливських і рибальських об'єднань не було.

До окупації в м. Чернігові при Обл. Управлінні Фізкультури і Спорту був прекрасний мисливсько-рибальський музей де були представлені майже всі звірі і птахів та мисливська зброя і рибальські снасті Чернігівщини. В час окупації все загинуло.

3–4/VI-1948 р.

В Чернігівському Державно-істор. Музеї ознайомився з фондovими та експозиційними, і літературними матеріалами. В фондах та експозиції немає жодного рибальського і мисливського експоната за винятком двох планшет в експозиції від феодалізму на яких мається кілька десятків залізних та кістяних риболовних гачків, з яких є дуже характерна кістяна «жерлиця» а також залізна «дорожка» яка по опису Тарнавського записана так: «Залізний гачок з свинцевою блешнею у формі продовгуватої овальної пластинки; довж. 12 см.» («З розкопок на Княжій горі, Черкаського пов. Київської губ. 1890 р. Н. Ф. Беяшевським»).

На планшетах в експозиції написано: «Рибальські гачки X–XI ст. з розкопок Н. Ф. Беяшевського».

Всі багатющі музейні рибальські експонати, які були в музеї до тимчасової німецької окупації, згоріли разом з приміщенням музею в час німецької окупації.

5/VI-1948 р.

В Чернігівській обл. інспектурі «Госпромрибнадзор» за словами риб. інспектора тов. Стук експлоатація всіх водоймищ (річки озера, саги, ставки) знаходяться під доглядом обл. риб. інспектора «Госпромрибнадзор» який стежить за правельним використанням рибальських вгідь та їх розподілом між громадськими й держав. організаціями.

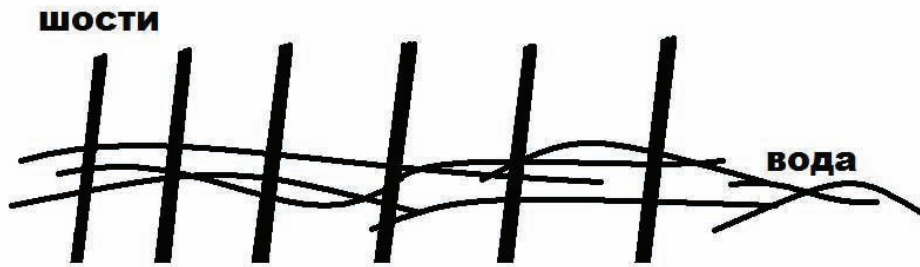
Великі річкові водоймища: Дніпро, Десна, Сейм та озера, саги, канали і калюш за 7 км. від їх берегів на території Чернігівської обл. переважно закріплені в користування рибальських колгоспів. Водоймища малих річок озера, канали і калюги та ставки, які розположені дальше 7 км від згаданих річок закріплені в користування тих с/господарчих на території яких вони знаходяться.

Так, деякі с/госп. колгоспи мають в своєму володінні рибальські вгіддя, на своїх сіножатах (озера) на віддалі до 50 км. від самого колгоспу. В таких колгоспах немає жодного рибалки, члени колгоспу ніколи напевно не бачили великих водоймищ крім криниці, а тому вони не мають уяви про лов риби. Такі водоймища заростають і висихають, а риба гине, бо тут вже роками ніхто її не ловить і не стежить за самим водоймищем. Рибалкам спеціалістам, не членам даного колгоспу ловіння риби в цих водоймищах забороняється, бо такий лов вважається державними органами за оренду, або продажу водоймища, що згідно Радянської Конституції не дозволяється.

Деякі с/госп. артілі в своїх водоймищах провадять лов риби по хижацькому (браконерському). Вживають різні шкідливі снасті та недодержуються встановлених періодів лову. В багатьох з них не створено спеціальних рибальських ланок, як це положено за статутом с/г. арт. Піймана риба ніде в них не прибуткується, а розбазарюється.

З розподілом і використанням водоймищ справа ще незовсім упорядкована. В цілому на Україні рішенням цього питання зараз займається Рада Міністрів УРСР.

У водоймищах Чернігівської обл. часто можна спостерігати лов риби браконерським способом; забороненими, шкідливими снастями та приладами. Як то густими сітковими знаряддями. Перегородження довгими й густими гачковими переметами. В близьких районах до Білоруської РСР. в річкових водоймищах будують так називаємі «Сежки», а саме: перед наближенням весни, в льоду в поперек річки рубають маленькі ополонки в два ряди в шахматному порядку на віддалі 1 м. одну від одної і через них у дно річки забивають довгі березові дручки (шости). Весною, коли лід пройде ці дручки залишаються стояти у воді. Від бистої течії води вони колишуться, а їхня біла кора у воді дає тінь — сплошної білої заслони, через яку риба не піде, а тому тут скупчується велика сила різної риби і стоїть де її вибирають у лодки різними сітковими черпаками.

Мал. 9. «Сежки»

На великих чистих водоймищах по р.р. Десні і Сейму можна бачити літом, але переважно під-осінь як з берега, а більше з лодочки б'ють рибу металевими «остами» (подсветом) з п'ятью, або шістью зубами прекріпленими на дерев'яний шост.

Мал. 10. «Ости» (ковальської роб.)

Майже по всіх районах Чернігівської об. можна почути скаргу рибалок що в їх водоймищах глушать рибу гранатами та різними зривчастими речовинами (толом т. ін.), а також труять стрехніном (замором), ізвістю, кукільваном вкочують це в хлібні горошинки і вкидають їх у воду.

Раків ловлять на різну пададь (а більше всього дохлого kota) прив'язують на тоненьку вірвовочку з грузом і опускають на дно річки з берега на дручку, або прямо з лодки і через певний час витягують за туж вірвовочку, а під низ підводять підсачку.

6-8/VI-1948 р.

Рибальський колгосп «Червоний Рибалка» в м. Чернігові.

За твердженням члена цього колгоспу тов. Пінчука Олександра Трохимовича (ланковий сіткової бригади) цей колгосп організований був ще в 1931 р., але в час тимчасової німецької окупації він розпався, а після окупації він відновився і на сьогодні вже має 46 дійсних членів, як чоловіків так і жінок. Які розподілені на бригади, які в свою чергу поділяються на ланки в залежності від снастів (сіткова, неводна, волокульна і т. д.). Бригаду очолює бригадир-організатор лову; ланку — ланковий, спеціаліст лову (тим чи інш. знаряддям).

За колгоспом «Червоний Рибалка» закріплено водоймища по р. Десні дов. на протязі 90 км. і ті озера що розположені на віддалі 7 км. від берегів р. Десни. На всій цій території розміщені колгоспні бригади та ланки рибалок.

В колгоспі успішені лише такі рибальські знаряддя: лодки (дошанки); неводи-двойники розм. 9 змахів (15 м) висоти і 70 змахів (100 м.) довжини. В двойниках мається три обори. Матня розміщена між верхньою і середньою оборами. Неводи-волокуші такої ж довжини як двойник, але нижчі і мають лише дві обори між якими розміщена матня. Двойник і волокуша це важкі сіткові снасті. Легкі снасті: 1) сітки плавні якими можна ловити круглий рік; 2) сітки ставні якими ловлять

тільки тоді коли вода не покрита льодом (весною, літом і осінню); 3) сітки верхові які сами пливуть за течією води. Волок або плавник — звичайне, рідке (до 50—60 м. вічко) сіткове полотнище дов. 7—8 змахів, висотою до 2 змахів, яке зишите по кінцях до половини. Низ і верх посаджують на тонку оборку (англійський шпагат). Прикріплюють до двох тонких шостів на яких у низу чипляють груз (колесний утулок).

Плавником ловлять переважно по річкових ямах рибу лящи.

Жаки річкові з двома крилами, одноустенкові й двохустенкові на 4 і більше залізних обручах. Жаки озерні такої ж конусоподібної форми і такогож розміру як і річкові тільки однокрилі. Ятері конусоподібної форми, з устенком, як і в жаку. Виплетені з тонких лозових прутків, або очерету, а інколи з сітки обтяненої на дерев'яних обручах скріплених між собою 5—6 палочками.

Всі останні види дрібні сіткові та гачкові знаряддя вважаються за спортивні і не усуспільнюються, а знаходяться у власності рибалок, як членів колгоспу, членів «УДООР» та окремих громадян.

Рибальський колгосп, як і сільськогосподарчий має свій виробничий план. Свою продукцію (80 % виловленої риби) здає державним торговельним організаціям.

Розподіл прибутку у колгоспі такий: колгоспний фонд — 30 %; членам — 63 %; бригадир (організатор лову) — 5 % і каса взаємодопомоги — 2 %.

Розрахунок з учасниками лову важкими снастями: ланковий 1,5 пайки; затищик (той що стоїть з канатом на березі при закиданні невода) — 1,25 пайки, кваліфікований рибалка — 1 пайку, а не кваліфікований рибалка член к-пу — 0,80 пайки; ученик — 0,50 пайки.

Всю здану продукцію (рибу) рибалками отоварюється продуктами та промтоварами повністю за всі 100 % улову.

Рибальські снасті в переважній більшості виробляються самими рибалками ручним способом. Сітки в'яжуть за допомогою дерев'яної дощечки — «Бердечка» та човника — глиці «ігли». За цю роботу їм оплачує колгосп за певними нормами.

Основне заняття членів колгоспу є риболовство, а як додаткове заняття в окремих членів — землеробство, мисливства, а в зимовий час — заготівля льоду для торговельних організацій.

Спільного харчування в колгоспі не практикують. В час лову важкими снастями рибалки сами організують спільне харчування за свій рахунок з своїх продуктів, крім риби яку беруть «на казан» з загального улову.

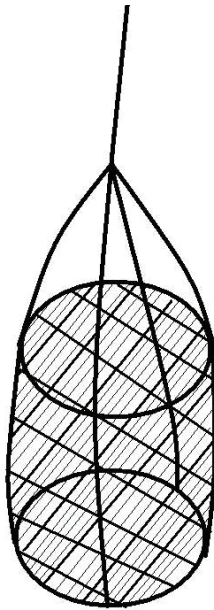
В час тимчасової німецької окупації чернігівські рибалки з ланки важкого двойника тов. Ларіна Якова Павловича (який вже помер) активно допомагали партизанам передаючи їм важливі відомості, а інколи зброю та харчі.

9-11/VI-1948 р.

Від Чернігівської пристані до залізничного мосту, вниз по Десні та прилягаючих до неї озерах можна бачити дуже багато рибалок з різними дрібними сітковими та гачковими снастями та приладами з яких найхарактерніший є лов «ковбехою». «Ковбеха» з двох обручів розміром до 1,5 м в діаметрі. Верхній обруч дерев'яний, а нижній з залізної товстої проволочки. Ці два обручі на висоті 1 м. скріплені чотирма лозовими стойками які зверху над дерев'яним обручем зведені на конус від якого іде дерев'яний шост до 2 м. висоти. Навколо обручів обшито звичайною двопорижевою сіткою. Лов провадиться з берега, а переважно з лодочки в забур'яненних місцях. З берега і часто з лодочки нею (ковбехою) ловлять «на абум Лазаря», а саме так: беруть «ковбеху» зверху за шост і опускають її у воду там де сам рибалка незнає чи є риба.

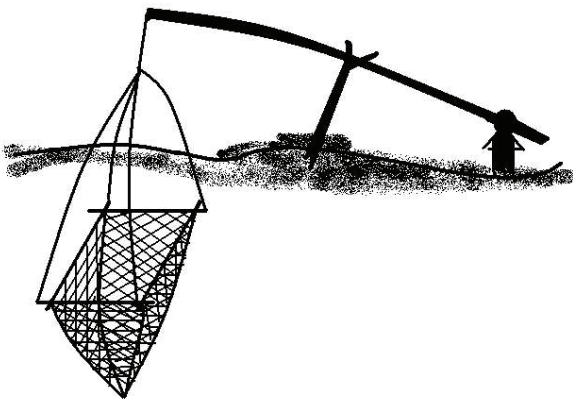
Опустивши у воду «ковбеху» беруть весло, чи бовт і бовтають ним в середині «ковбехи». Оточена риба запутується в сітку. Більш певний спосіб лову «ковбехою» такий: сідають на лодочку,

беруть «ковбеху» їздять по воді б'ють веслом, від цього риба ховається в кушири і там на воді з'являються бульбочки. Це місце де з'явилися бульбочки і накривають «ковбехою» і веслом в середині неї ганяють.

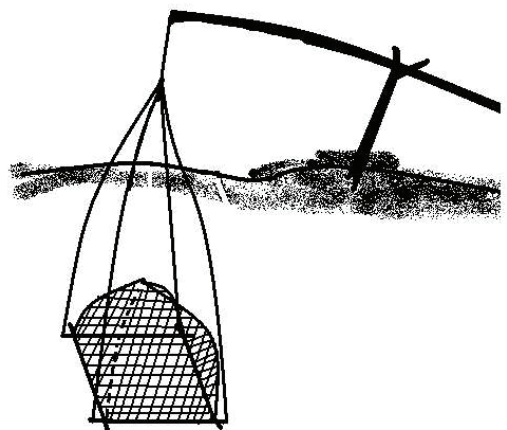

Мал. 11. «Ковбеха»
(розмір різний)

Тут же ловлять «Павуком». Це є чотирикутник з залізних прутів на які прикріплена двох порижева сітка, або саме сіткове полотно (дель). «Павук» опускають у воду на канаті прикріпленому до шоста (як що його опускають з берега) а також без шоста (коли це з лодки) і так накривають рибу, або вона сама заходить в нього зверху.

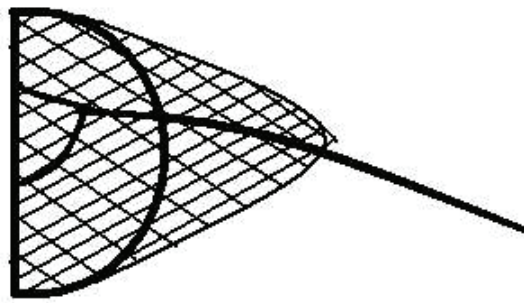

Мал. 12. «Павук» для заходу риби зверху

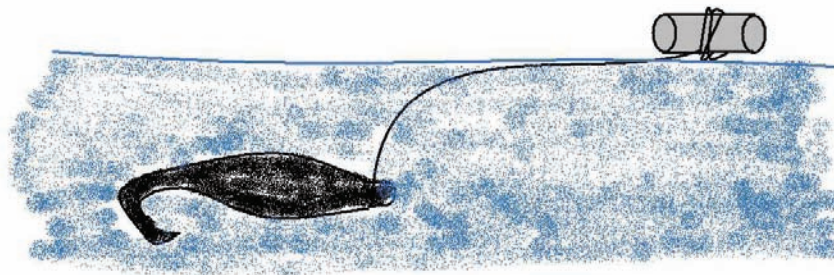
Мал. 13. «Павук» для накривання риби зверху

Зрідка трапляється по зарічках і озерцях лов риби «кошарою» (кімлею) — «Топтухою», різних розмірів.

Мал. 14. «Топтуха» для лову риби літом в сагах, озерах та по мілких місцях річки Десни, як з лодки, так і бродячки

Дуже багато зустрічається рибалок з звичайними вудочками, а менше з блеснями — невеликий гачок, випеляний з червоної міді прив'язаний на шнур який намотується на дерев'яний, або осетняковий «чмак» — (поплавець).

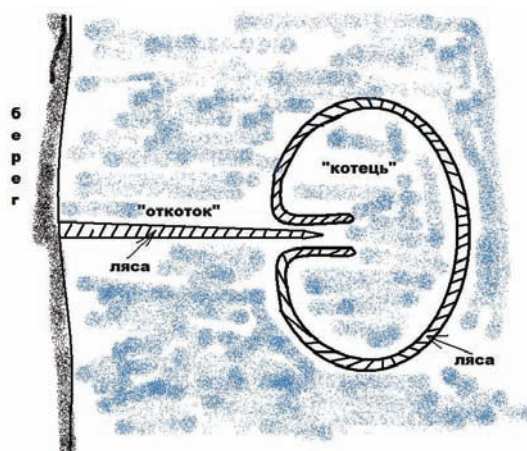

Мал. 15. «Блесня» (розмір натуральний) ¹

Зрідка трапляється лов «Дорожками». Металеві білі пластинки з бабіту та домішкового цинку, вагою до 100 гр. з трьома маленькими гачками. Ця пластинка легко крутиться на «карабіні» — вушку до якого прив'язується шнур.

Так же рідко трапляються перемети, маленьких розмірів (до 25 гачків), які розставляються під берегами. Гачки наживлюються.

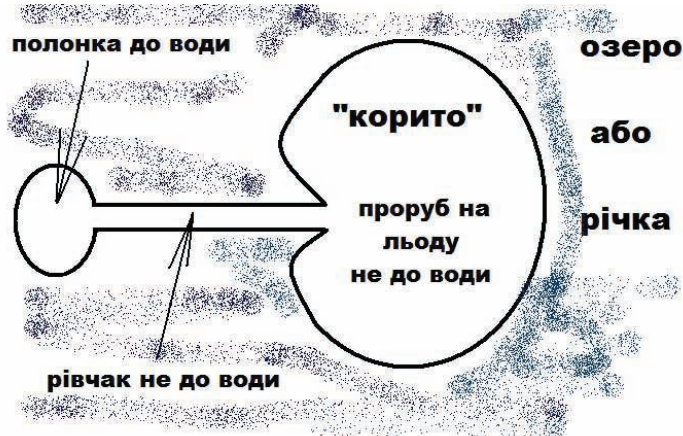
В озерах є характерні ловушки для риби «Котці», які заміняють собою «жаки». «Кітці» є різних розмірів, але форма будови їх однакова. Лов риби провадиться ними як літом так і зимою.

Мал. 16. «Котець» (розмір різний)

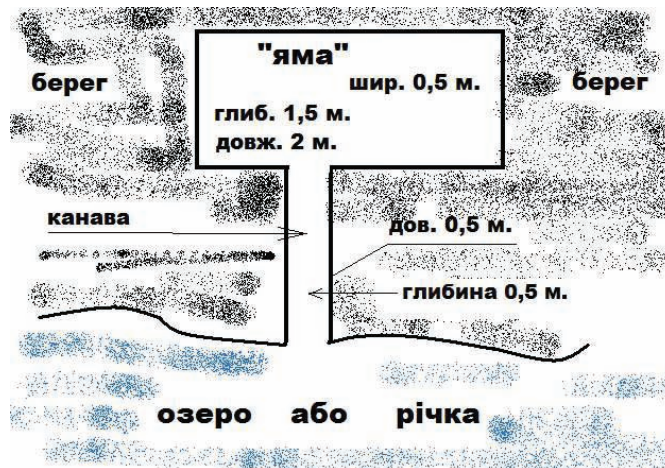
На бігучій воді по рівчаках зустрічаються «Закоти». — перегачення впоперек всього рівчака.

За розповіддю старого рибалки в зимній час тут по р. Десні і великих озерах ловлять рибу «коритом», що своєю формою нагадує «кітець», але воно відрізняється від нього тим, що робиться в товстому льоду. На товстому льоду вирубують корито по формі кітця, а в кінці його «канавки» прорубують круглу велику полонку з якої вода заповнює все «корито»

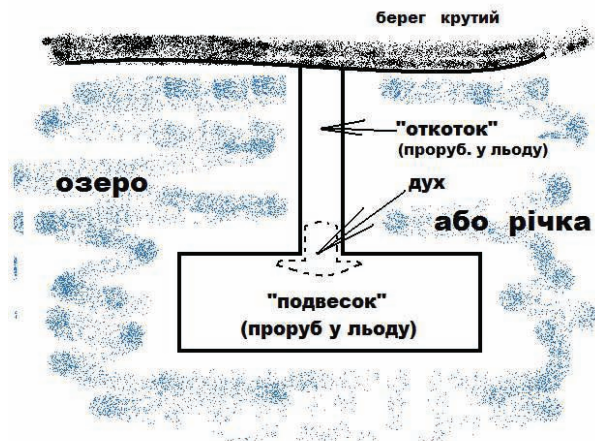
Мал. 17. «Корито» (розмір різний)

По принципу будови «корита» роблять лов риби «ямами». На півметра від берега річки, або озера копають яму в здовж берега довж. 2 м., шир. 0,5 м і глибиною 1,5 м. Від середини цієї ями про копають рівчак (глиб. 0,5 м) Яким з'єднують «яму» з річкою, чи озером і це все заповнюється водою. Рівчак накривають щоб не замерзав.

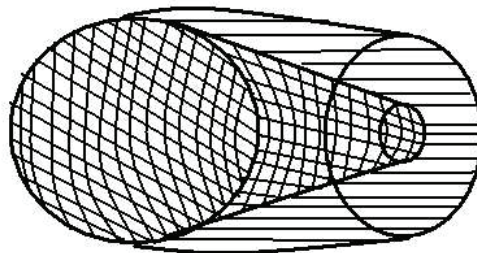
Мал. 18. «Яма»

В час великої зимової відтепелі, коли в озерах стає «придуха» тут застосовують лов риби на «Подвески». Від озера в його берег прокопають канава — «Откоток», а проти цього «откотка» на озері, коло берега прорубують продовгувату, чотирикутну полонку в яку запускають сіткову «матню». Проруб зовсім заморожують, а «одкоток» біля проруба на 0,5 м. незаморожують.

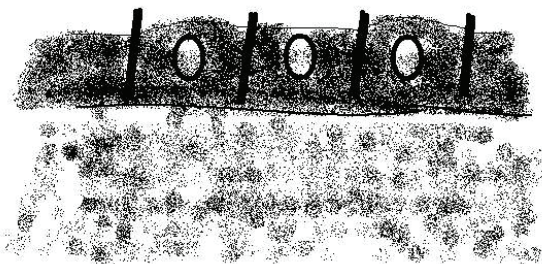
Мал. 19. «Подвесок» (розмір різний)

Зимою в «придушних» водоймищах ловлять рибу «Решетом». Плетуть з лози велику круглу «обичайку» розм. від 1 до 1,5 м. в діаметрі, а висота до 1 м. і буває-більше. В середину цієї обичайки вставляють сіткове устенко, як в жак. В прорубану ополонку по розміру «решотки» в яку впускають «решотку» нарівні з льодом, вниз устенком і зверху накривають солом'яними матами, роблять «дух» закидають снігом щоб незамерзало.

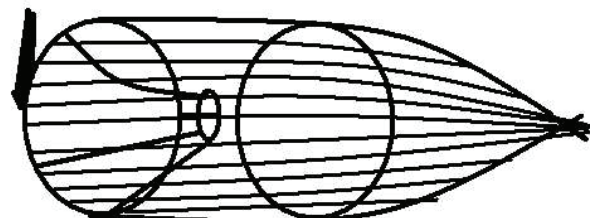

Мал. 20. «Решето» (розмір різний)

На ямах озер роблять «сежки». На перемілі між ямами перегороджують густим тином, або матами, що прикріплюються до забитих сішок у дно озера. В цих матах роблять «ходи» дірки через 5–6 м. над якими прикріплюють «Нереті» виплетені з лози конусоподібної форми, з устенком, як в жаку. «Нереті» прикріплюються над «ходами» одна з одного боку, а слідуюча з другого.

Мал. 21. «Сежки»

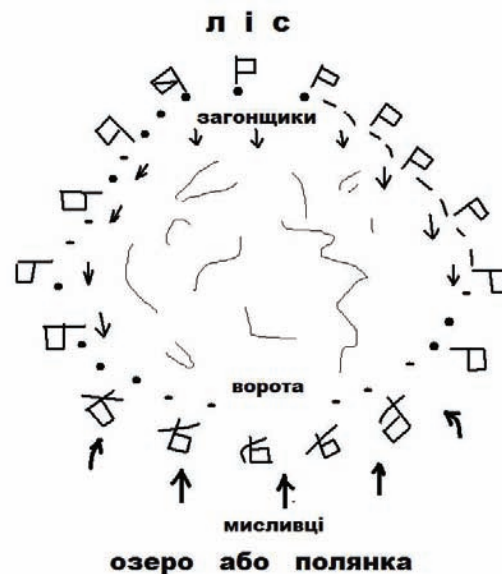
Мал. 22. «Нереті» (висота 1,5 м, діаметр 3/4 м)

13-14/VI-48 р.

В лісі, недалеко від р. Замглай, біля с. _____ [не зазначено. — С. С.] Добрянського р-ну робилась облава на вовків. Облаву організував райуповноважений «УДООР». В облаві брали участь мисливці Добрянського р-ну і м. Чернігова та «загонщики» з місцевих колгоспників до 50 ч.

Ще раніш, місцеві селяни-колгоспники помітили, що в лісі недалеко від болота є виводки вовків. Цю місцевість у лісі (розм. до 3-х км. в обозі) було обведено спеціальним шнуром, з привішеними на йому на віддалі 1 м. один від др. червоними прапирцями (розм. 30x15 см). Цей шнур прикріплено до кустарників і дерев не вище вовка (75–80 см). З такого обведеного прапирцями кола вовк вже нікуди не вийде, бо він боїться червоних прапирців які майорять від вітру.

13/VI-48 р.

Мал. 25.

Облава на вовка з прапирцями, в Добрянському лісі біля р. Замглай (обід коли 2,5 до 3 км)

Загонщики починають наступ за сигналом, коли вже на воротях знято прапирці. Той що розвішує і знімає прапирці називається «егер»

Селяни — «загонщики» розтавлені (своїм «старшим») ланцюгом (на віддалі 5–7 м. один від одного) по над шнуром з прапирцями з боку лісу. Мисливці з дробовими рушницями стали (на віддалі до 50 м. один від одного) теж понад шнуром від болота, по порядку своїх номерів, даних їм своїм «старшим» мисливцем. За даним сигналом «старшим» мисливцем «загонщики» своїм ланцюгом, з піснями, музикою (баян) шумом і галасом пройшли лісом в напрямку до «ворот» де пильнували мисливці. Вовків в оточеному колі небуло. Попадались лисиці і зайці, але мисливці їх не стріляли бо це заборонено.

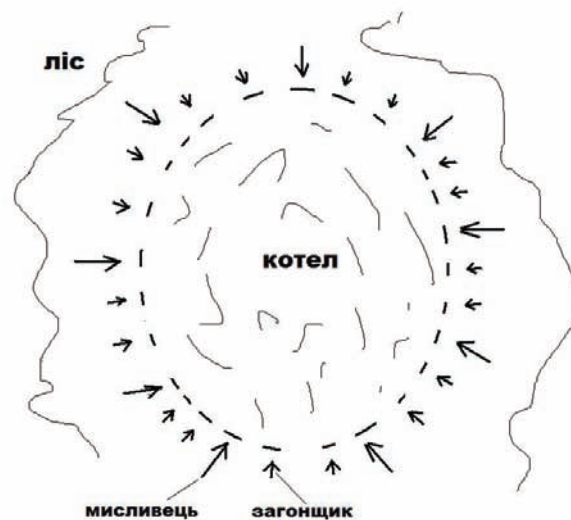
Облава була невдала. Причину цієї невдачі мисливці пояснюють тим, що зараз не сезон для облави на вовка і навіть кабана, бо в цей період вовк не сидить у лісі, іде за здобиччю в поле, де в хлібах поблизу села і болота робить собі кубло де і проживає до кінця жнив, а аж потім повертається в ліс. Сезон для облави на вовка є кінець серпня і вересня м-ці.

При влаштуванні облави на вовків і кабанів, колгоспи мусять давати своїх людей для загону. Цим людям «гонщикам» колгосп нараховує трудовні. Мисливці за облаву нічого не одержують. Забитий звір при облаві вважається здобутком того мисливця який його забив. Спірна здобич розрішується

ся бригадиром облави. За вбитого вовка мисливець одержує гроші (200 крб) від обл. Управління по справах мисливського господарства. Шкіру здають заготівельним організаціям «Сюзпушника» по державній ціні. Ця грошова сума отоварюється промкраном. Раніш, крім згаданого, за вбитого вовка мисливець одержував ягня, або порося від того колгоспу на території якого був забитий вовк. Тепер це відмінено, але часто, правління колгоспу, на території якого забито вовка, за спеціальною своєю постановою видає нагороду (ягня, порося, теля) тому мисливцю що забив.

В час і після проведення згаданої облави спільного харчування не було. За словами старих мисливців по деяких зонах в час таких облав колгоспи, на території яких робилась облава: влаштували за свій рахунок спільну вечерю для мисливців разом з «загонщиками», перетворювалась в справжнє святкове гуляння. Особливо тоді коли облава пройшла з гарними наслідками. В час такої вечери, щасливцям — мисливцям правління колгоспу вручало нагороду (порося, ягня).

В більшості випадках при облавах, мисливці сами влаштовують лише для себе спільний обід з тих харчів, що їх взяв з дому кожен мисливець.

Мал. 26. Облава на вовка «котлом» (тепер заборонена).
(Обвід котла до 3 км)

За розповіддю старих мисливців (Чернігівських пов. _____ [не зазначено. — С. С.] в деяких р-нах області роблять подібні облави (без флажків «Підковою») на вовка і кабана, але на останнього дуже небезпечно, а тому для облави на кабана підбирають лиш відважних і здібних стрільців.

Для підківної облави потрібно не менше 15 мисливців і якнайбільше «загонщиків», які розставляються 10–15 м. один від одного ланцюгом у формі підкови, а на її «воротах» стають мисливці.

Мал. 27. Облава на вовка «Підковою» (обвід кола до 2,5 см)

До революції 1917 р. поміщики влаштували облави «котлом». Тепер такі «котлові» облави заборонено, бо це шкідливо і небезпечно.

Облави на звірів (вовків, кабанів т. ін.) роблять літом і зимою (лише в день), як в лісах і болотах так і в полі поблизу населених пунктів де є близько озеро, болото. В полі облави робляться тільки підосінь, коли закінчать уборку хлібів. Раніш, до революції 1917 р. поміщики робили облави в полі по нескошених хлібах.

За твердженням багатьох старих мисливців, що серед самих мисливців давних-давен заведена традиційна товариська дружба. Мисливці народ дружний, товариський і подільчивий між собою в час полювання, але своїх мисливських таємниць нікому не видасть, навидь найближчому своєму дру[гу] по мисливству, не дивлячись на те що мисливці — народ дуже говіркий, слизький на язик і за словом не лізе в кишеню, любить, набрихати.

В час гуртового полювання 2—5 і більше мисливців, чи то на дичину, чи на звіря в них немає жадності на привласнення здобичі, хоч при появі звіря чи дичини є намагання в кожного з них першим вистрілити, а також і настирливо доказувати що забитий птах, чи звірина зибита ним, а не його товаришем з котрим вони одноразово вистрілили в неї. Одначе за мисливським традиційним звичаєм всю здобич в час полювання розподіляють так: мисливець який перший убив звіря, чи дичину бере собі, а як що за цим він убив ще другого то цього вже він не бере, а дає знак своєму сусіду, який ще не вбив ні одного, і цей сусід бере. Як що ж, після цього цей сусід заб'є сам, то тоді він передає вже іншому сусіду. Який ще собі не убив. І так іде це кругом часто буває, що перший мисливець, який забив другого звіря одержує його назад.

За розповіддю спеціаліста мисливця тов. Гнатюка В. В. полювати на вовка в його «лігві» іде два-три мисливці разом. Вовче лігво найкраще можна вислідити по й[о]го сліду «на зорьке», ранком по росі де ясно видно вовчий слід, який як стрічка веде до самого лігва, тому що перед світком вовк завжди повертається з свого полювання до свого лігва.

Вовче лігво висліджують і по запаху в повітрі. Вже метрів за 30—40 від лігви чути надзвичайно сморід, а над самим лігвом в повітрі кружляють стовпи комарів.

Деякі мисливці полюють на вовка за допомогою «Підваблення». Стають навколінки, зтискують ніс пальцями обох рук, прихиляються до самої землі і поступово підводяться і перехиляють голову назад скільки можна і на протязі цього всього часу тягнуться як найвищу ноту «О.» або «У», для самця «О», а для самиці «У»

Вживання ям і петель (всіх видів) для полювання на звірів, крім вовка, тепер забороняється, а до революції вони були дуже поширені на Чернігівщині.

В деяких р-нах, що сусідять з Білорусією, і тепер тайком вживають різних петель. Для лисиці і зайця роблять петлі з тоненької проволочки.

Мал. 28. Петля з дроту (розмір петлі, як голова звіря)

Занесена на Чернігівщину з Білорусії вже після Вітчизняної війни.

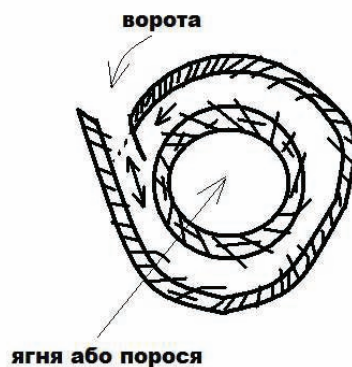
В деяких південних р-нах області ловлять перепелів сіточками. Хоч зараз, петлі і сітки заборонено вживати для лову птахів, але любителі це роблять.

Для полевих гризунів роблять довгий вузький критий ящик в якому спереду заслінку, а з заді решотку, щоб світилось.

12/VI-1948 р.

В Щорсівському і Корюківському р-нах застосовують спосіб полювання на вовка «на привадку». Копають яму «Засідку» глибиною до 1 м, а зверху накривають її, лише з боку залишають одну невелику дірку «бойницю» розміром щоб міг пролізти чоловік. За кілька метрів від ями, напроти «бойниці» кладуть «привадку» — мертву тварину, переважно коняку. Тварину кладуть головою в напрямку до «бойниці» щоб не закривала тіні вовка який підходить до неї. Зробивши це першу ніч не ідуть в «засідку», а в день перевіряють чи сюди підходив вовк, як що помітять, що вовк був то на другу ніч ідуть в «засідку». До «засадки» обов'язково іде два чоловіки з яких один з рушницею швидко ховається в «засадку», а другий вертається назад. Це роблять для того щоб обдурити вовка, а щоб за перебити запах людини береть з собою відро свіжого кінського помету, або свіжу цапину шкіру. Таким способом у Корюківському р-ні один мисливець за зиму 1947/48 р. забив 12 вовків.

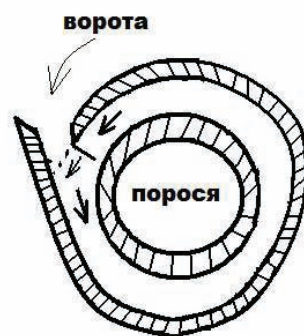
В цих же та інших р-нах Чернігівської обл. на вовків і диких кабанів роблять спеціальні ловушки «Загороди» з живою привадкою (поросся, або ягня). Плетуть з лози, або ліщини кільце (в діам. 0,5 м. і висоти 2,5 до 3 м.) так щоб товщі кінці лози виходили в наружу. Навколо цього кільця, не більше як 0,5 м. заплітають друге спіралеподібне в якому кінці лози пускають проти спіралі. В нижньому кінці спіралі приладнують двері так щоб відкривались вперед і з'єднувались з верхнім кінцем спіралі. В середину кільця пускають живе поросся, або ягня.

Мал. 23. «Загорода».

Ловушка для вовка, плетена з лози, в Корюківському р-ні (за схемою мисливця)

В лісах Добрянського р-ну, недалеко від берегів р. Замглай можна бачити кілька ловушок, на вовка і дикого кабана. Збудовані за формою ловушок що є в Корюківському р-ні, але не з лози а густо забитих у землю міцних кілків.

Мал. 24. «Загорода» (ловушка на вовка в Добрянських лісах)

На високому дереві у верху (на 4–5 м) зроблена з гілок дерева невеличка площадка «гніздо» по під яким проходить вовча стежка «тропинка». В цьому «гнізді» і засідає мисливець для полювання на вовка.

На диких плавучих птахів по озерах розкидають по листках латаття і лопухів звичайні гачкові перемети, такі як і на рибу, наживлені м'ясом, переважно з легень, щоб не втопали у воду. Це робиться тайком бо такий лов забороняється.

Невеличкі островки р. Замглай це «Царство птахів» як їх називають місцеві жителі. Тут водиться безліч різних птахів. Місцеві жителі розповідають, що весною, особливо перед паскою, вони спеціально на човнах ідуть на ці островки збирати яйця диких птахів уток, а найбільше турухтанів, де набирають повні корзини.

Для лову турухтанів пускають на воду широкі і довгі звичайні дошки на яких прикріплюють волосяні сільця. В ці сільці запутуються самці турухтанів весною, коли ще самки сидять в гніздах, а вони ведуть «війну» між собою, тоді їх з сільців цілі мішки.

26/V-48 р. Н. Сіверський

Риболовецький колгосп «Перше травня» у Н. Сіверському організований в 1931–32 році. До того часу були об'єднання рибалок і мисливців любителів в один союз. На сьогодні колгосп об'єднує постійних членів 15 (дворів) та кілька рибалок «сезонників», які не є членами рибальського к-пу, а займаються риболовством, у водоймищах що закріплені за нашим колгоспом, за дозволом колгоспу згідно складеного договору з колгоспом. Сезонники здають свою продукцію (вловлену рибу) згідно даного їм плану в залежності їх рибальських снастів і сезону.

Організаційна структура к-пу такаж як і структура с/г артілі. Члени к-пу розподілені на бригади і ланки. Ланки складаються по виду рибальських снастів (неводники, сітники, жачники і т. д.). Бригади і ланки розміщені в кількох населених пунктах нашого р-ну, там де живуть члени нашого к-пу, в с. Пироговка та інш.

За колгоспом закріплено у володіння водоймища по р-ці Десні на всій віддалі де вона протікає в Н. Сіверському р-ні, а також близько прилягаючі до неї озера, канали та «калюги» (саги).

Колгосп має допоміжне сільське господарство — 50 га рільної землі, яка за ним закріплена, як і за с/гос. артіллю. В цьому господарстві працюють переважно сім'ї членів рибальського колгоспу. Допоміжне господарство ведеться за загальним державним статутом с/г. артілі.

На територіальних водоймищах рибальського к-ту в Н. Сіверському р-ні не дозволяється ловити рибу не членам нашого рибал. кол. будьякими знаряддями. Члени добровільного рибальського т-ва «УДООР» як спортсмени можуть ловити лише гачковими снастями (вудочка, блесня т. ін.). За безправний лов у «браконерів відбираються снасті і вся піймана ними риба, а також накладається штраф.

Члени с/г. артілі мають право ловити рибу лише в тих водоймищах що знаходяться на території земель їхньої с/г. артілі, що не виключені з с/г. оподаткування даної артілі (ставки, саги, канали, зарічки). Великі водоймища р. Десна та близько від неї озера хоч вони і знаходяться на землях с/г. артілі, виключаються з їх плану оподаткування с/г. податком і знаходяться у плані оподаткування рибальського колгоспу за яким вони закріплені. Рибальський к. має державний план на здачу риби. Всю наловлену рибу здають «Рибпрому». З кожного улову рибалки здають 80 %, а 20 % розподіляють між собою.

(За словами Голови к-пу т. Путько)

27/V-48 р. с. Пирогівка

Пирогівська рибальська бригада Н.-Сіверського колгоспу «Першого Травня» існує давно. В час німців вона розпалась, частина рибалок пішла в Червону Армію, а ті що були дома боялись

показуватись на річці, бо німці їх ловили і називали партизанами. Тепер бригада має 5 дворів, членів рибальського к-пу. Бригада ловить рибу переважно по р. Десні важкими сітковими снастями, як і всі члени колгоспу «Перше Травня». Невід яким ловить 8–9 ч. Сітка-«Плавуха» на 2-х чоловік, а Сітка «Грузна» на одного чоловіка. Різниця між «плавухою» і «грузною» лише та, що «плавуха» має менше грузу (4–5 фун.), а «Грузна» (до 2 пудів). Сітки як перша так і друга є двопорижеві. Жаки однокрилі і двокрилі з одним або двома устенками.

Двохустенковими ловлять переважно весною коли риба виходить з калюг у річку, а одноустенковими переважно літом. Неводом і сітками ловлять як літом так і зимою, але сітками зимою ловлять рідко. Як сітка так і невід оснащуються (прикріплюються) на дві «обори» верхню вірвовку невода з «чмаками» (поплавками) з осокорової кори, а біля сітки з «берестянки» а на нижній вірвовці «глазки» важки з заліза, або ізвістнякового каменя в якому провірчено дірочки.

При лові сіткою для загону риби вживають «хропач» звичайний дерев'яний шост з прибитим до нього внизу залізною трубою, як воловий рiг.

Сітку вибирають з води в лодку на «стябло» — дерев'яні ночовки, без поперечних боків, яке кладеться впоперек лодки.

Над колінами рибалки, по якому вода з сітки збігає у річку, а не в лодку.

В озерах і рівчаках ловлять рибу наші члени бригади ще «закотами», а зимою під великі морози «Погребнем», з якого вибирають рибу «Подсачкою». На Десні любителі — рибалки ловлять вудочками, блеснями, «Колодочками» (козулями) та дорожжками. В калюгах і сагах «Топтухою» (кімлею, раделею), та «Звоном», або «Решетом». «Подсвет» — ости (сандолі) заборонено вживати. Зимою по першому чистому тонкому льоду б'ють рибу «Куцубкою», палицею на вигляд «Чакухи». Для лову вудочкою роблять «кормушки», банка з консерв в якій пробивають дірочки, як решето і в неї накладають конопляної макухи змішаної з піском, яку на шворці пускають з лодки на дно річки, над нею закидають вудочку з наживою (варений горох).

Рідко вживають для лову риби на Десні «Перемети» маленьких розмірів не більше як на 25 гачків, які з наживою пускають тепер тільки з лодки, а раніш були дуже великі якими без наживи перетинали всю Десну даже по два в'яд.

Тепер тут ловиться така риба: щука, язь, лещ, білізна (хижа риба), плотка, лин, карась, судак (дуже рідко), сом, марена (в неї ротик під низом) вона трапляється дуже рідко. Подуст (похожий на язя), але з підвісними губами, бобир, ерш, піскар, сибіль, меншок (як маленький сом).

Всю вловлену рибу бригада здає в кладову к-пу у Н.-Сіверську.

29/V-1948 р. Н.-Сіверський

Рибалок спеціалістів в Н.-Сіверському, як і по району зменшилось. Риба дуже погано ловиться, бо її стало менше, тому що на протязі останніх тридцяти років її дуже нищили по хижацькому — б'ють гранатами та зривчатими речовинами, як це було в час громадянської війни, а особливо в час німецької окупації. Інколи й тепер глушать толом, або гранатами, чим нищать рибу.

До революції 1917 р. в Н.-Сіверському було багато рибалок. В них був свій рибальський цех (організація), яким керував цеховий начальник — «цехмейстер» що обирався рибалками. Мій батько вже перед революцією кілька років був «цехмайстром». Цех мав своє «знамя» як церковна хоругва з малюнком св. Кузьми і Деяна, але він відрізнявся від хоругви тим, що він прикріплювався до древка не вздовж по йому, як хоругва, а так як полковий прапор. Знамя зберігалось ось тут у цій церковці що стоїть на горщі, яка тепер вже розвалюється. Цех організував похорони своїх членів-рибалок. При похоронах спереду небіжчика несли цехове знамя, а за небіжчиком ішла вже церковна «процесія».

Рибалки Н.-Сіверська це був найбільшій народ, але були дуже співучі. При виїзді на лов, рано ще на зорі завжди розлягалась любима їх пісня «Надежда», але слов її я незнаю, забув.

Свято Кузьми і Деяна рибалки разом з мисливцями вважали своїм найбільшим святом. Св. Кузьма і Деян це вважались покровителями рибалок і мисливців.

До революції 1917 р. водоймища р. Десна, проти монастиру належали монастирю, а озера поміщикам. Ці водоймища вони здавали орендаторам, які набирали собі рибальську артіль. Рибальською артілью руководив сам хазяїн невода за що брав дві пайки влову і крім цього «красну тоню». Інколи хазяїн наймав собі спеціаліста рибалку — «ланкового», який руководив ловом. Більше наймали «ланкового» вдови у власності яких були неводи.

Артільники при лові риби харчувались за свій рахунок.

31/V-48 р. м. Чернігів.

В Чернігівській обл. мисливство не носить промислового характеру, хоч тут водяться, дуже рідкісні на Україні, такі звірі: яноти — Остерський р-н, бобри в Любецькому р-ні особливо в с.с. Губичі, Ненадечі (над руслом Дніпра). Куниці — лісні й гірські, а також птахи: Рябчики і тетерева; глухарі в Щорсівському р-ні (але тепер стали вже рідкістю); турахтани в Добрянському р-ні на островках р. Замглай.

В деяких р-нах області, а особливо в Щорсівському і Корюківському р-нах практикують полювання на вовка «на привадку».

Громадські озера теж орендувались, а лише за городом по р. Десні можна було ловити вільно.

Після революції лов риби став вільний-безплатний в усіх водоймищах р-ну, але ці водоймища тепер ро[з]поділені у володіння колгоспів, як рибальських так с/господарчих.

¹ У документі розмір блешні становить 4,7 см. — С. С.